

AHMET ÜMİT'İN ESERLERİNDE KURGUNUN ASIL AKTÖRÜ YA DA BÜTÜNLEYİCİ UNSURU OLARAK KİTAP, KÜTÜPHANE VE OKUMA MOTİFİ

Mehmet Ali Akkaya* ve Nermin Kocabıyık**

Öz

Türk edebiyatının yaşayan en önemli kalemlerinden bir olan Ahmet Ümit, edebiyatın farklı türlerinde ortaya koyduğu eserleri ile günümüzün en çok okunan yazarlarından biridir. Özellikle polisiye roman türünün Türkiye’de sevilmesinde ve hatırı sayılır bir takipçi grubunun oluşmasında belirleyici ve besleyici yazın ustalarından biri olan Ümit, bugün artık edebiyat dışında da ulusal kültür dünyamızın en bilinen ve saygın figürlerinden biridir. Yazarın raflarda yerini alan hemen her yeni kitabının kısa sürede en çok satanlar listesinde yer alması ve farklı özelliklere sahip geniş bir okuyucu yelpazesi, söz konusu kimliklendirmenin somut göstergesidir. Bu çalışmada, Ahmet Ümit külliyyatını oluşturan 1 şiir, 5 öykü, 2 masal ve 14 romanda (eserlerin tekrarı olan 4 çizgi roman hariç) geçen kitap, kütüphane ve okuma kavramları ve bu kavramlara yüklenen anlamların ortaya konulması amaçlanmıştır. Bazen kurgunun asıl kahramanlarından biri, bazen de olay örgüsünün bütünleyicisi olan söz konusu kavramlar aracılığıyla, kişilik olarak da ülkemizde önemi bir rol model olan Ahmet Ümit’in eserleri aracılığı ile kitabın ve okuma kültürünün gelişimine sağladığı katkının serimlenmesine çalışılmıştır. Betimleme yöntemi ile kurgulanan çalışmada, seçili kavramların metin içinde analiz edilmesi ile derlenen verilerden yararlanılmış, ayrıca bu veriler de yorumlanmıştır. Ahmet Ümit sempatisi ve eserlerindeki anlatısı üzerinden kitaba ve okuma kültürüne yönelecek her farkındalık sahibi bakış, bu araştırmanın başarısı anlamına gelecektir.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Ümit, Türk edebiyatı, kitap, kütüphane, okuma.

Abstract

Ahmet Ümit, one of the most important living items of Turkish literature, is one of the most widely read writers of today with his works in different genres of literature. Especially in Turkey the whodunit genre considerable

---

* Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, mali7akkaya@gmail.com, Yazar ORCID numarası: 0000-0003-2496-7315

** Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü lisans öğrencisi, nerminaslihan747@icloud.com, Yazar ORCID numarası: 0000-0002-8200-6101

hope and love in one of the feeder type identifier and a master in the formation of groups deemed followers, is one of the most well-known and respected figure in our national culture today is no longer the world outside literature. The fact that almost every new book on the shelves is on the bestseller list in a short period of time and a wide range of readers with different characteristics are concrete indicators of this identification. In this study, it is aimed to reveal the concepts of books, library and reading and the meanings attributed to these concepts in 1 poem, 5 stories, 2 fairy tales and 14 novels (excluding 4 comic books). Sometimes, one of the main heroes of the fiction, sometimes complementary to the plot through these concepts, personality as a role model in our country through the work of Ahmet Ümit'in the work of the book and the contribution of the development of the culture of reading has been tried to reveal. In the study, which was constructed with the description method, the data compiled by analyzing the selected concepts in the text were utilized and these data were also interpreted. Ahmet Ümit's sympathy and the narrative in his works will make the book and reading culture an awareness-oriented view.

Keyword: Ahmet Ümit, Turkish literature, book, library, reading.

Giriş

Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın” (TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2019) olarak tanımlanan edebiyat, kendine özgü kuralları olan iletişim aracı ve sürecidir. Bu sürecin temel unsuru olan dil, bireyin toplumsallaşabilmesinin ve yaşamını farkına vararak sürdürmesinin de ön koşuludur. Dilin değişebilme ve gelişebilme yetisi, dil üzerinden edebiyatı toplumsal kültürün taşıyıcı araçlarından biri kılan bu yan edebiyatın toplumda yarattığı cazibenin kaynağıdır. Bu bağlamda dil edebiyatın temel yapı taşı, edebiyat ise kültür birikiminin kendisidir.

Edebiyat, bir toplumun ve/veya halkın kimlik edinme sürecinin en önemli yapı taşlarından biridir (Alver, 2006: 34). Kimlik ediniminin ardından da kültürel üretim gerçekleşir. Aynı zamanda kültür ortaklığı oluşturmanın ve bunu yarınlara aktarmanın sağlayıcılarından biri olan edebiyat toplumun karşısına şiir, tiyatro, roman, öykü gibi pek çok farklı türde çıkarak ikna gücünü, sempatisini, anlaşılabilirliğini, saygınlığını ve yönlendirici etkisini arttırabilmektedir.

Edebiyat bir sanat olarak değerlendirildiğinde, insanın hayatındaki yerini ve önemini ifade etmek çok daha kolay olacaktır. Zira, bazıları binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan ve bilinen tüm edebiyat türlerinin asıl

gayesi sadece dil aracılığı ile bilgi birikiminin aktarılmasını sağlamak değil, aynı zamanda bir takım ölçütlere uygun olarak sanat değeri de taşımaktır. Başka bir ifade ile bir edebiyat eseri muhatabına farklı bakış açısı kazandırırken, diğer yandan da estetik bir yanının olması gerekir.

Mezopotamya uygarlıklarında arşivcilik geleneğinin bir parçası olan günlüklerin; Antik Yunanda bireysel ve hatta toplumsal ifadenin en popüler aracı olan tiyatronun; İslam kültüründe son derece yaygın bir yazım ve söylem geleneği olana şiirin; günümüzde dünyanın kültürel hazinesinin en önemli parçalarından biri olan Rus edebiyatında romanın ve tamamı burada sayılamayacak kadar çok olan diğer edebiyat-kültür-toplum etkileşimlerinin yarattığı enerjinin gücü ve etkileri dikkate alındığında, edebiyatın yalnız dile bağlı kültür dünyamız için değil, insanlığın geçmişi, bugünü ve geleceği için de ne denli önemli bir katalizör olduğu daha açık görülecektir. Edebiyatın her biri birbirinden çok farklı olan türleri, bu türlerinin insanlarda yarattığı ilgi, özleştirme ve yakınsama, edebiyatın etki ağının gücünü, çapını ve sürekliliğinin asıl kaynağıdır. Günümüzde edebiyat yerelden bölgesel, ulusaldan evrensel sadece bir kültür üretim ve paylaşım unsuru değil, sosyolojik, ekonomik, toplumsal ve kültürel yanları olan çok yönlü bir disiplin ve sanat alanıdır. Ülkelerin evrensel kültürel imajları açısından da son derece önemli olan edebiyat-kültür ilişkisi, ülkemizde de aynı çok yönlülüğü ile yaşamımızın bir parçası olmaya devam etmektedir.

Daha çok polisiye roman türünde kaleme aldığı eserlerle tanınan Ahmet Ümit, aslında birden çok edebi türde eser¹ (roman, hikâye, masal, şiir, denem, destan, çizgi roman) vermiştir. Çeşitli anlatım teknikleri ile kaleme aldığı eserlerinde, birbirinden farklı konulara değinen ve edebiyatımızın çağdaş masal yazarlarından biri (Arıcı, Ungan ve Şimşek, 2012: 220) kabul edilen Ahmet Ümit'in masal ve roman türündeki eserleri bazı eğitim kurumlarında yardımcı kaynak olarak kullanılmaktadır. Yazarın bazı roman ve hikâyeleri dizi, film ve tiyatro aracılığı ile izleyicilerle de buluşmuştur (Ahmet Ümit-Biyografi, 2019).

Bu çalışmada; edebiyat-kültür ilişkisi bağlamında, edebiyatın farklı türlerinde ortaya koyduğu eserlerle otuz yıldır ulusal kültür dünyamıza silinmez izler bırakan Ahmet Ümit'in eserlerinde, kültürün olmazsa olmaz unsurları olan kitap, kütüphane ve okuma kavramlarının ele alınışı ile bu kavramlara yüklene anlamlar yorumlanmaya çalışılmıştır. Zira kitabın ve okumanın kendi yaşantısındaki yönlendirici rolünü ve önemini her fırsatta okurları ile paylaşan yazarın bu unsurlara yüklediği anlamlar ve

---

¹ Eserler türü çeşitliliğinde yazarın internet sitesi (<https://www.ahmetumit.com/>) esas alınmıştır.

eserlerindeki kurgusal rol üzerinde özenle durulacak değerdedir. Ahmet Ümit bir röportajında kitap ile bağıını şu şekilde dile getirir;

“...Ben yazar olmayı düşünen bir kişi değildim. Gençken ya da çocukken, büyüyünce yazar olacağım diye düşünmemiştim. Bu, biraz rastlantı sonucu oldu. Çocukluk ve gençlik dönemlerimde çok kitap okurdum” (Polater, 2015: 189)

Çok satan yazarın eserlerinde kitap, okuma ve kütüphane kavramlarına yüklediği anlamları dikkate alarak yapılacak okuma yalnız kitaplardaki kurguyu değil, aynı zamanda Ahmet Ümit’in arka planda okur ile paylaşmak istediklerini de daha kolay görebilmeyi sağlayacaktır.

Amaç, Kapsam ve Yöntem

Günümüzde ülkemizin en popüler ve eserleri en çok satan, en fazla baskı yapan yazarlarından biri olan Ahmet Ümit, 1960 yılında Gaziantep’te doğmuştur. Ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve toplumsal çalkantılardan doğal olarak etkilenen yazar hayat yolculuğunda görece biraz gecikmeyle ve tesadüflerle yazmanın yapabileceği en iyi şey olduğunun farkına varmıştır. İyi polisiyeyi iyi edebiyatın doruğu olarak gören yazarın eserleri aracılığı ile varmak istediği nokta insanı anlatmaktır (Ümit, 2006: 22). Bir insanı doğru anlamak için de o insanı içinde yaşadığı toplumla, çevresiyle ve değer yargıları ile ele almak gerekir. Bu noktada doğru ve eksiksiz anlamayı kolaylaştıracak tüm unsurlar Ahmet Ümit’in eserlerinde bir kahramana ve asıl kurgu unsuruna dönüşebilir. Yazarın eserlerine bu bağlamda bakıldığında, yazarın en çok rol biçtiği unsurlardan birinin de kitap ve okuma olduğu görülecektir.

Eserlerinde oluşturduğu karakterleri tüm yönleriyle geniş bir yelpaze içerisinde okuyucuya sunan yazar kaleme aldığı eserlerindeki amacını; “Edebiyatın estetik haz verme, eğlendirme, hoşça vakit geçirme, meraklandırma, arındırma vb. işlevlerini bozmadan edebiyatın ahlaki yönünü belirleyen etmenlerden olan yanlış görülene, sahtekârlığa, şarlatanlığa karşı kalemiyle mücadele etmek” (Ümit, 2002) olarak ifade eder. Buna bağlı olarak okurlarında yaratmak istediği arzu; “kitaplarını bitirdikleri zaman bir tamamlanmamışlık duygusu yaşamaları, nasıl oluyor diye düşünmeleri, bu işe kafa yormaları, başka kitaplar okuma ihtiyacı hissetmeleridir” (Ümit, 2005).

Yapıtları yirminin üzerinde yabancı dile çevrilen (Kırlangıç Çılgılığı, 2018), yalnız edebiyatçı kimliği ile değil, katıldığı ve hazırlayıcıları arasında yer aldığı televizyon programlarıyla, davetli olarak katıldığı etkinliklerdeki konuşmalarıyla, yazın alanına ilişkin söylemleriyle, hatta hatırı sayılır

popülasyonu olan bir grup tarafından örnek alınan hayat tarzı ile kültür dünyamızın önemli figürlerinden biri olan yazar, kendi ifadesi ile aynı zamanda bir öğrenme arsızdır. İnsanın nitelikli yaşama dair önemli kazanımlarından biri olan öğrenme arzusunu tazeleme ve sürekli kılma, Ahmet Ümit'in eserlerinin en önemli ilhamlarından biridir.

Bu çalışmanın amacı, mesleği üzerinden toplumun gelişimine katkı vermeyi sorumluluk olarak gören yazarın kaleme aldığı eserlerde geçen kitap, kütüphane ve okuma kavramları ve bu kavramlara yüklenen anlamların ortaya konulması ve yorumlanmasıdır. Böylece, kendisini de okuma arsız olarak gören, kitaplarının son sayfasına gelen her okurun yeniden okumak için büyük bir arzu ve merakla kitabın kapağını kapatmasını amaçlayan yazarın doğrudan bireysel ve toplumsal öğrenme ile ilgili olan kitap, kütüphane ve okuma kavramlarına yaklaşımı serimlenmeye çalışılmıştır. İlgili kavramlar ve bireyde çağrıştırdıklarına ilişkin saygınlığın artması bu çalışmanın başarısı anlamına gelecektir.

Yazarın, tekrar niteliğinde olan çizgi romanlar dışında basılmış tüm kitapları çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Söz konusu külliyyatın içerisinde 22 ayrı kitap yer almaktadır. Çalışmada, belirlenen üç kavram (kitap, kütüphane, okuma) yazarın 22 kitabında tek tek taranmıştır. Tespit edilen motiflerin geçtiği cümleler önce bağımsız olarak ele alınmış, ardından eserin kurgusu içerisinde ilişkilendirilmiş, son olarak da kavramlara yüklenmiş olabilecek anlamlar üzerinden yorumlamalar yapılmıştır. Sınırlılıklar dikkate alınarak, seçili kelimelerin geçtiği tüm cümleler çalışmaya taşınmamış, birbiri ile benzeşen ifade ve kurguların birlikte yorumlanması yoluna gidilmiştir. Seçili kavramların kitaplarda tarama kolaylığı yüzünden, araştırmalar kitapların elektronik kopyaları üzerinden yürütülmüş, atıf ve alıntılarda tutarlılığın sağlanması adına tespit edilen bilgiler basılı kopyalarla karşılaştırılarak verilmiştir.

Çalışmanın kapsamı, araştırmanın bulgular kısmının kurgulanmasında da belirleyici olmuştur. Buna göre yazarın ele alınan tüm kitapları bağımsız olarak değerlendirilmiş. Bazen eserin ana karakterlerinden biri, bazen kurgusal akışın önemli bir bütünleyicisi, bazen de sıradan bir enstantane olarak metinde geçen kavramlar, yer aldıkları kitabın sınırları içerisinde yorumlanmışlardır. Ele alınan kitaba ayrılan bölümün sonunda ilgili kitap dikkate alınarak bir yorum yapılırken, çalışmanın en sonunda da kavramlara bağlı kalınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme

Edebiyatı toplumsal farkındalığı geliştirecek bir araç olarak gören Ahmet Ümit, edebiyatın topluma ışık tutma ayrıcalığında okur için birtakım kolaylaştırıcı ve somutlaştırıcı unsurlardan yararlanır. Bu çalışma kapsamında ele alınan kavramlar olan kitap, kütüphane ve okuma motiflerinin yazarın eserlerinde ele alınışları ve kavramlara yüklenen anlamların tespitine ilişkin yorumlar bu bölümde ve kitaplar sınırlılığında verilmiştir. Kitapların sıralanmasında ise külliyyatın kronolojisi dikkate alınmıştır.

Sokağın Zulası: Yazarın bu tek şiir kitabında seçili anahtar sözcüklerden yalnız *kitap* kavramı ve tek bir şiirde yer almıştır. “Karanlığın Soldurduğu Yedi Gelinciğe” adlı şiir (2014: 46), geçmişe ve geçmişi paylaşanlara duyulan özlemi anlatmaktadır. Anılar ve anıları çağrıştıran enstantaneler üzerinden dile getirilen özlem, “Gördüğümde ellerinde kitaplarıyla öğrencileri” dizesinde vücut bulmuştur.

Çıplak Ayaklıydı Gece: Bu kitapta yer alan hikâyelerde *kütüphane* kavramı hiç geçmiyor olsa da, *kitap* ve *okuma* kavramları sıklıkla kullanılmıştır. Öykülerden birine de adını veren (Kitap Katılı) *kitap* motifi, bunun dışında “Ölümün Hükümü Yok”, “Gökyüzünde Yıldız Olmak” ve “Agatha’nın Anahtarı” öykülerinde kurgu içinde yer alırken; “Bir Akdeniz Düşü” adlı öyküde *okuma* kavramına yer verilmiştir. Sığınak ve Pezevenk adlı öykülerde ise her iki kavrama da yazar tarafından anlatının bir parçası olarak kullanılmıştır.

İlk elde öykülerde *kitap* hayatın rutininin “...uyuyacak, uyanacak, yemek yiyecek, kitap okuyacak, gece yarısı siren sesleriye...” (1998: 21) ve yaşamdan tat almanın “...nasıl da kararlıydım. Sabahları erken kalkacak, önce biraz jimnastik, ardından kahvaltı, sonra kitap...” (1998: 21-22) bir parçası olarak kullanılmıştır. İlerleyen öykü ve sayfalarda kitap belleğin en güzel anılarının izlerinin derinleştiricisi “...harçlıklarını biriktirerek aldıkları kitaplar ve böylece oluşturdukları ilk gizli örgüt...” (1998: 34), “...Elindeki kitap hemen dikkatimi çekmişti. Dedemin bizlere zaman zaman okuduğu Köroğlu, Zaloğlu Rüstem, Leyla ile Mecnun gibi hikâye kitaplarına hiç benzemiyordu...” (1998: 21); bireyin geleceğinde yeni ufuklar açan unsur “...Taparcasına sevdiği bir abisi vardı. Onu, abisinin kitapları tanıştırmıştı devrimcilerle...” (1998: 9); olumsuz düşüncelerden sıyrılmanın ve rahatlamının etkili bir aracı “...bol kitap okuyacak ve kafandan bu tür düşünceleri atacaksın...” (1998: 11); kişiler hakkında beslenen pozitif hislerin ve düşüncelerin ifadesi “...Bir keresinde Rasim Amca’yı tezgâhın ardındaki masada kitap okurken bulmuştum. Geldiğimi anlayınca başını

kitaptan kaldırmış...” (1998: 22) ve cinayete neden olabilecek bir tutkunun ya da saplantının kaynağı “...öldürdüğü Süleyman Sami’yi de kitap katili, bir edebiyat bezirganı diye tanımlamış...” (1998: 14), “...o bir kitap katiliydi...” (1998: 16), “...Alttakiler de kitaplaşmamış çalışmalarım. Sami kıskandı, basılmalarına izin vermedi...” (1998: 19) olarak kullanılmıştır.

Öykü kitabında *okuma* motifine yüklenen ve bu kavram aracılığı ile okurla paylaşılan ifadeler daha çok insanın duygusal ve psikolojik varlık olma yanı ile ilgilidir. *Okuma* motifi kitabın satırlarında duyguları ifade etmenin bir yolu “...o bana Ritsos’tan, ben ona Nazım’dan, birbirimize şiirler okuyorduk...” (1998: 22); insanın maddi ve manevi yaşamını zenginleştiren, kişiliğini belirleyen bir unsur “...bunlar yeterli mi sence? O da benim gibi yeterince okumamış, düşünmemiş, yaşamamıştı...” (1998: 30) ve tıpkı *kitapta* olduğu gibi bireyin kendini iyi duymasının ve dışardan bakıldığında iyi görülmesinin “...İçimde gittikçe koyulaşan bir karanlık vardı. Yarıda bıraktığım romanı okumaya çalıştım olmadı...” (1998: 58) göstergesi olarak okurun algısına sunulmuştur.

Bir Ses Böler Geceyi: Akademik bir çalışma için, kente göç olgusunun köy kültürü üzerindeki etkilerinin ölçülmesi adına, bir alevi köyünde anket yapılması çabası ile başlayan eserde kitaba dair betimlemeler Alevilik inancını ve esaslarını anlatan *On İki İmam* düşüncesini ele alan ve roman kahramanının üniversite yıllarında siyasi ideolojisini belirleyen kitaplarla ilgilidir. “...Alevilik hakkında kitaplar okumaya başlayınca *On İki İmam* düşüncesinin Alevi inanışında...” (2017: 17) ve “...Oğlumun katillerini bulamayınca oturup onun kitaplarını okumaya başladım. Romanlar, şiirler, öyküler, felsefe kitapları, ne varsa hepsini okudum. ...Evdekileri okuyunca yeni kitaplar almaya başladım...” (2017: 65-66) ifadeleri söz konusu tutumun bir parçasıdır.

“...okumak lazım. Hakikat kapısına ancak böyle varabiliriz...” (2017: 49) tespitinde olduğu gibi kitabın tüm semavi dinlerde dinin gereklerini öğreten bir rehber olduğu gerçeğine gönderme yapan yazar aynı zamanda “...Ne derneği olacak, orada toplanıp solcuların kitaplarını okuyacaklar...” (2017: 90) örneğindeki gibi, ülkemizin siyasal tarihinde kitabın, kitap okumanın ve kitaplar üzerinden yasaklar getirilip sabıka kaydı oluşturulması gerçeğine dikkat çekmektedir. Tüm bunların dışında yazar açısından kitap, “...-Okumak iyi bir şey oğul. Ama söyle bakalım sen neden okuyorsun? –Dünyayı tanımak için... (2017: 82) diyalogunda kurgulandığı gibi dünyayı tanımanın, iyi bir şey yapmış olmanın hatta gizli özne olarak iyi insan olmanın araçlarından biridir.

Agatha'nın Anahtarı: Dünyanın en çok bilinen polisiye yazarlarından biri olan Agatha Christie'ye ithaf edilen kitabın en önemli aktörlerinden biri de kurgu içerisinde pek çok sorunun yanıtını veren bir günlüktür. Tüm dünyada olduğu gibi günlük, ülkemizde de en keyifle okunan ve merak uyandıran metinlerden biridir. Bir öykü ya da romanda günlüğün olması yalnız günlüğün yarattığı okunma cazibesi ile değil, okurda günlük yazma arzusu uyandırması açısından da anlamlıdır. Zira iyi bir günlük yazarının hem ifade hem de ifade edileni anlama yeteneği gelişir.

“...dayımın yazdıklarını okumaya başladım. Dayım 1920'den beri ne yaptıysa hepsini yazmış...” (2011: 3), “...beni asıl çarpan, notlarının sonuna eklediği, iyi romanın, belirsizliğin bilgeliği üzerinde yükseldiğini anlatan paragraf. Bu paragraf, roman tarihinin özeti gibi öyle derin, öyle anlam yüklü ki,... (2011: 17) örneklerinde olduğu gibi, kitabın kahramanlarından biri olan günlükten, okumaya ve kitaba dair sıcak ve kucaklayıcı betimlemeler yapılmıştır. Söz konusu betimlemelerin Agatha Christie gibi kitapları dünyanın en çok satanları arasında yer alan, kuşaklardır okurunu ilgi ile saran bir edebi kişilik ile ilişkilendirilmesi, kitabın, okumanın ve iyi bir kurgunun yarattığı pozitif hissin daha kolay içselleştirilmesini sağlamaktadır.

Şeytan Ayrıntıda Gizlidir: Zaman zaman birbirine göndermeler yapan bağımsız hikâyelerden oluşan eserde yer alan kahramanlardan biri kitap tutkusuyla ön plana çıkan ve özel bir kütüphanesi de olan Pelin'dir. Farklı pek çok kitabın yer aldığı kütüphanede en dikkat çekici olan eserler biyografilerdir. “...Sezar'dan Hitler'e, Lenin'den Churchill'e kadar tarihte önemli rol oynayan liderlerin yanı sıra Greta Garbo'dan Jhon Wayn'e, Maradona'dan Madonna'ya...” Bu özen öykünün bir diğer kahramanı Recep tarafından şu şekilde açıklanır; “...Dünya liderlerinin, başarılı insanların yaşamöykülerini okur, ülkemizin kötü talihini nasıl değiştirebileceklerini tartışırlardı...” (2011: 27). Bu noktada kitabın geçmiş ve gelecek ile kurulacak köprünün anlamı ve gerekliliği konusundaki önemi ortaya konulmuştur. Zira geçmişin yaşanmışlıklarından ilham alarak yarınlarmın esinlerine dönüştürülecek, dünün hatalarından dersler alınarak, başarıları ve iyi yanları tekrarlanacak bir yaşam, her açıdan daha müreffeh bir hayatın önünü açacak, bu yöndeki çabanın başarısını kolaylaştıracaktır. Öyküde kitap ve okumak söz konusu etki zincirinin önemli araçlarından biri olarak betimlenmiştir.

Öykünün devamında anlatıcı okura “...Pelin'i tanıdığımı sanıyordum... Hangi tür filmler izlediğini, hangi tür kitaplar okuduğunu, hangi tür müzikten hoşlandığını biliyordum...” (2011: 74) diyerek seslenir. Bu anlatımda bir insanın okuduğu kitapların o insan hakkında fikir sahibi

olmak, hatta onu tanımak adına ne denli önemli araç olabileceğine dikkat çekilmiştir. Gerçekten de insan yaşamda öğrendikleri ile birey olur ve kişiliğini oluşturur. Kitaplar insanın en önemli öğrenme ve sınırları ile birlikte kendini biçimlendirme araçlarıdır.

Masal Masal İçinde: Yazarın hem küçüklere hem de büyüklere yönelik olan ve bir polisiye roman kurgusuyla kaleme aldığı eserinde birbiri ile bağlantısı olan beş masal vardır. Özellikle çocuklar söz konusu olduğunda en cazip, ilgi çekici ve uzun soluklu akılda kalıcı anlatı geleneği olan ve folklorik öğelerle de zenginleştirilen masal, çocukların kitap ve okuma sevgisini en çok besleyen edebi türdür (Akkaya, 2016: 11). Buna karşın eser, masalların masal türünün okur ve/veya dinleyiciye kazandırdığı genel kitap ve okuma tutkusu dışında, çalışma kapsamında ele alınan kavramlara en az göndermenin yapıldığı kitaptır.

Sadece tek bir öyküde, o da insanın inancının gereği olarak kutsal kitaplarda yer alan bilgilerin doğruluğunu ve en iyi ifade biçimi olduğunu mutlak kabul etme eğiliminden "...Gölün durgun suları arada bir dalgalanıyor, çılgın bir balık güneşe doğru yükselip sonra hızla yeniden suya düşüyordu. Ancak kutsal kitaplarda anlatılan cennet bu kadar güzel olabilirdi..." (2007: 46) yararlanılarak *kitap* kavramı betimlemede kullanılmıştır. Kitap, öyküde aynı zamanda kutsal olanın bir somutlaştırıcısıdır.

Olmayan Ülke: Ahmet Ümit bu kitabının girişinde *Annemden Dinlediğim Masallar* başlığı altında, yazarlığının kökenini küçükken annesinden dinlediği masallara kadar uzandığını, okuduğu kitaplar, masallar ve romanlarla büyümenin kendisine sunulan en büyük şanslardan biri olarak gördüğünü belirtir (2012: ix). Kitapların, dinlediği ve okuduğu masalların, romanların ve öykülerin kendi hayatına olan etkisini *Masal Masal İçinde* adlı eserinde de vurgulayan yazar, bu etkinin ve yönlendirici gücün meslek seçimini belirleyecek kadar derinlikli olduğunu belirtir. Her ne kadar kitapta yer alan öykülerde kitap, kütüphane ve okuma motifleri doğrudan kurgunun ve anlatının bir parçası olarak kullanılmamış olsa da, yazarın eserinde kitabın ve buna bağlı olarak okumanın kendi yaşamına olan doğrudan ve derin etkisini tüm yalınlığı ile ortaya koyması dikkat çekicidir.

Sis ve Gece: Siyasi suçlu olarak hüküm giyen Mine ile onun hem sevgilisi hem de katili olan Milli İstihbarat Teşkilatı Başkomiserlerinden Sedat'ın çelişkilerle ve iç hesaplaşmalarla örülü yaşanmışlıklarını anlatan roman kurgusunun önemli unsurlarından biri de kitaplardır. Zira "...Hapisten çıktıktan sonra babasından kalan mirasla 'Hurufat' adlı bir kitapçı dükkânı

açan, sonra da aynı adla bir dergi çıkararan...” (2014: 52) Mine'nin hayatında kitap son derece önemlidir.

Yazarın en popüler kahramanlarından biri olan Başkomiser Nevzat'a gönderme de yaparak kurguladığı “...Nevzat Paşa zamanında taşınmış teşkilat buraya. Polisiye roman okumaya meraklı olan II. Abdülhamit, dil ağalarına çevirttiği Fransızca, İngilizce polisiye yazarlarının kitaplarını bu bahçede okumuş. Kendisi de sıkı bir polisiye okuru olan Nevzat Paşa, Abdülhamit'in polisiye romanlarını bu bahçede okuduğunu öğrenince teşkilatı buraya taşıyalım diye önermiş...” (2014: 72) biçimdeki metin, romanın örgüsü içinde kitaba, özellikle de polisiye kitaplara yüklenmek istenen değer ve beslenen sempatiye derinlik kazandırmaktadır. Yanı sıra, polisiye roman ve tarihe mâl olmuş gerçek bir kişilik olan Sultan Abdülhamit ilişkisinin okurda uyandıracığı merak ile kitaba önemine gizli gönderme yapılmaktadır.

Komiser Sedat'ın; “...Mine'nin yatağı hala dağınmış. Kırmızı çiçek desenleri ile süslü yorganın ucu yerde sürünüyor. Yastık ikiye katlanıp öylece bırakılmış. Mine'nin yatakta okumayı çok sevdiği geliyor aklıma. Masa başında kitap okurken hiç görmedim onu...” (2014: 158) betimlemesinde ise kitap, kişinin kendisini rahat hissetmesini sağlayan ve her okur için farklı içsel huzuru ifade eden bir enstrüman olarak gösterilmiştir. Bu yaklaşıma betimleme üzerinden dinginlik, rahatlık hissi, boş zamanları nitelikli değerlendirme meziyetleri de eklenebilir. “...Sıkıntıyla dönüyorum yatakta, karşımda küçük bir kitaplık var. Yan yana dizilmiş kitapların sırtları vakur bir ifade ile bakıyor bana. Yazıları belli belirsiz seçebiliyorum. Kitapların sırtlarını okumaya çalışıyorum...” (2014: 161) ifadesinde, karmaşık bir kişiliğe sahip olan Komiser Sedat için de kitapların romanın kahramanı tarafından farklı anlamlar yüklenen renkli bir dünya olduğuna gönderme yapılmaktadır. Zira paragrafın devamında sayılan kitapların biçimsel, disiplinler ve içeriksel çeşitliliği, yaşamın çeşitliliği ve çok yönlülüğü ile örtüşen bir alegoridir.

Kitapta yer alan “...-Sen kavga etmeyi sevmez misin? -Sevip sevmemek meselesi değil. Ben okumaya, yazmaya yatkındım. Fahri daha atak, daha duygusal, daha cesurdu...” (2014: 178) diyalogunda ise kitap sevmenin, kitap okumanın ve yazıyor olmanın bir kişilik özelliği göstergesi olarak değerlendirilmesi söz konusudur. Genellikle toplumsal algılar ve hatta yargılar şekline dönüşmüş olan bu ilişkilendirmede kitap okuyanlar, kitap tutkunları ve yazarlar için baştan belirlenmiş bir takım kişilik kalıpları söz konusudur. Bir bölümü insanın olumlu nitelikleri olarak yorumlanan (sağduyu, doğru eylem ve/veya söylem vb.) bu kalıpların bazıları da toplumda zayıflık (korkaklık, atalet, melankoli vb.) olarak görülebilmektedir. Kitap ve

kitaplık motiflerinden sıkça yararlanan eserde bu motiflere yüklenen anlamlar da tıpkı romanın kahramanlarının kişilikleri gibi bir karmaşıklık içinde serimlenmiştir.

Kar Kokusu: Yarı otobiyografik bu roman, 1980 darbesi sonrası başka ülkelerden gelen öğrencilerle birlikte Moskova'da eğitim gören Türkiye Komünist Partili gençlerden birisinin öldürülmesi ile başlıyor. KGB ajanları tarafından yürütülen sorgu ve soruşturmalara kadar uzanan bu cinayetin bir ihanet mi yoksa siyasi rekabete dayalı bir hesaplaşma mı olduğu sorusunun yanıtlarının öğrenilmeye çalışılması eserin ana kurgusunu oluşturmaktadır. Bu soruların yanıtlarını gösterecek şifrenin bir kitaba saklandığının fark edilmesi ve bu kitabın bulunmaya çalışılması ile kitap ve kütüphane motifi, eserin kurguyu bütünleyen ana unsurlardan birine dönüşmüştür.

“...Osip öyle söyledi, şu anda Türkçe kitapların bulunduğu bir kütüphanede harıl harıl şifrenin hazırlandığı kitabı arıyorlar...” (2014: 2) cümlesi ile “...-Size iyi bir haberim var çocuklar şifreyi çözdüler. -Hangi kitapmış? -Leonid, Kapital olabileceğini söylemişti, ama benim aklıma başka bir şey geldi. Şifrede kullanılan sayfa sayıları 60'ı geçmiyordu. Bu bir aldatmaca olabilirdi; yine de şansımızı denemeliydik. Osip'e daha ince bir kitaba bakmasını söyledim. Hep el altında olan, dikkat çekmeyecek bir kitap... yani Marksist klasiklerinden biri. -Bildim, Komünist Manifesto... - Kitabının düşmanlar tarafından kullanılacağı yoldaş Marx'ın aklının ucundan bile geçmemiştir herhalde...” (2014: 143-144) diyalogunda kitap tüm sorunların çözümünün anahtarıdır. Bununla birlikte romanda kitaba güven duyulan, en gizli sırların muhafızı olan ve değer verilen özne misyonları da yüklenmiştir.

Patasana: “Ben zalimler çağında yaşayan bir alçaktım” cümlesi ile başlayan eser, binlerce yıl öncesi ile bugün arasındaki gidip gelmeler üzerine kurulu, arda da yaklaşık bir asır öncesine ait yaşanmışlıklardan referans alan ve tamamı aynı topraklarda gerçekleşen yaşanmışlıkları bir potada birleştiren bir polisiye. Geçmişten gelen kahraman, Hitit döneminde yaşamış bir saray yazmanı olan ve kendisini, sevdiği kadın aşkı uğruna ölümlük, aşkına sahip çıkmayıp, kralına bağlılığın vakarıyla ellerini göğsünde kavuşturarak sessiz kalmayı seçen yeryüzünün en onursuz erkeği olarak tanımlayan Patasana'dır. Bugünün kahramanları Patasana'nın yaşadığı topraklarda arkeolojik kazı yapan ve Patasana'nın kil tabletlerden oluşan kütüphanesine ulaşan (bu keşfin kazının en önemli başarısı ve çıktısı olduğu sıkça vurgulanır), başkanlığını Esra adında bir hanımefendinin yaptığı uluslararası kimlikleri olan yedi kişilik ekiptir. Bu iki dönemi birleştiren ise aynı yerde yetmiş sekiz yıl önce işlenen ve bugün de tekrarlandığı izlenimi uyandıran cinayetlerdir.

Kitapta en çok tekrarlanan vurgulardan biri, babası da saray yazmanı olan Patasana'nın yaşananları yazmanın ve onları aktarılır hale getirmenin önemine yaptığı göndermelerdir. Bu tespitin kendini yaşayan insanlar arasında alçakların en alçağı olarak tanımlamasına neden olan kişiliksiz davranışlarını da içermesi ayrıca çarpıcıdır. Yozlaşmanın, kişisel hırsların ve ahlaksızlığın her zaman insanın bir parçası olduğunu, önemli olanın bunların üstesinden gelebilmek iyi insan olmak olduğunu hipotez olarak ön plana çıkaran kitap, bu iddiasını içinde bolca cinayetin, aşkın, tutkunun, ön yargıların hatta batıl inançların olduğu bir olay örgüsü içinde serimlemektedir. Ahmet Ümit'in romanın sayfaları arasına gizlediği tüm sırlar, cinayet sebepleri ve katiller Patasana'nın tabletlerini dünyaya duyurmak için yapılacak basın toplantısı günü ve toplantı sırasında açığa çıkar. Bu da Patasana'nın, kütüphanesinin, yaşadıklarını yazmış olmasının ve bunun etkisinin önemine yapılmış farklı platformdaki bir göndermedir.

Betimleme açısından son derece zengin olan eser, seçtiği roman kahramanları, mekânlar, toplumsal durumlar ve zamanlarla bu betimlemeyi daha zengin hale getirmiştir. "...Babam yalnızca siyasi konulardan bahsetmezdi, aynı zamanda yabancı bir metnin dilimize nasıl çevrileceğini de basit ama soğuk bir tarzda anlatırdı. Ayrıca fırsat buldukça beni saray kütüphanesine götürür, başyazmanın görevlerinden birinin de bu kütüphaneyi yönetmek olduğunu söyleyerek, tabletlerin korunmasından tutun da, raflara dizilme sıralarına kadar her şeyi titizlikle açıklardı..." (2000: 45-46) metni söz konusu zenginlik içinde kütüphanenin ayrıntılı özne olduğu örneklerden biridir. Binlerce yıl öncesine ait bu betimlemenin bugüne taşınmış benzer biçimine ise "...Beinecke Kütüphanesi çok ünlüdür, duymuşumdur sandım. -Neredeymiş bakalım bu ünlü Beinecke Kütüphanesi? -Bizim Yale'de. Yeryüzündeki birçok değerli kitap ve elyazmasını barındırıyor. Beinecke, okuldaki gotik tarzda yapılmış binaların arasında modern mimarinin bir harikası olarak göze çarpar. Pencerelerinde cam yerine ışığı geçiren, çok ince bir mermer kullanılmıştır. Böylece gün ışığının, kitaplara ve elyazmalarına zarar vermesi önlenmiştir. Ayrıca içinde ısıyı ve nemi koruyan özel paneller var..." (2000: 133-134) diyalogunda yer verilmiştir.

Bir bakıma kitap olarak nitelenebilecek kil tabletlerin önemi; Esra'nın kazıya ilişkin duygularını ve heyecanını anlatan "...Patasana'nın tabletleri dünyanın keşfedilmemiş bütün tapınaklarından, el değmemiş bütün antik hazinelerinden çok daha değerliydi onun için..." (2000: 153) ve "...Patasana, insanın düzeleceğine ilişkin umut taşımasaydı bu tabletleri yazmazdı. İnsanlar dilleri, dinleri, ırkları farklı oldukları için birbirlerini öldürmesinler diye yazdı bunları. Öteki büyük metinler de bunun için yazıldı..." (2000: 459) cümlelerinde ortaya konulmuştur. İkinci cümle,

ayrıca yaşanan deneyimlerin, insanlık için bugünde ve yarınlarda başarılı ve doğru adımlar atılması adına, kayıt altına alınması ve aktarılır olmasını sağlamanın önemini de kitabın kurgusuna taşımıştır. "...Onu gün ışığına çıkarırsak, bütün insanlık Patasana'yı tanıyacak, yeryüzünün resmi olmayan tarihinin ilk belgelerini okuma olanağı bulacak..." (2000: 184) cümlesi de romanın dilinde bilgi kaynaklarının/aktarıcılarının (kil tablet, papirüs, parşömen, kodeks, kâğıt, kitap, bilgisayar vb.) okunup anlaşılmasının anlamı ile geçmiş-bugün-gelecek denklemindeki yerini göstermektedir. Yazarın romanında kitap, okuma ve kütüphaneye ilişkin bu tarzda göndermelerin sıklıkla ve çok sayıda yapıldığını belirtmek gerekir.

Kukla: Kitabın iki kahramanı Adnan (solcu bir gazeteci) ile Doğan (solcu bir öğrenciyi öldürmekten hüküm giymiş milliyetçi eski bir eylemci) 20 yıl sonra yolları tesadüfen yeniden kesişen iki kardeştir. Eserde kurgu, farklı yaşamları ve dünya görüşleri olan bu iki kardeşin yaşadıkları üzerine şekillenmiştir.

Adnan, yıllar sonra karşılaştığı kardeşinin kaldığı odayı gördüğü sırada yapılan betimlemede; "...pencere kenarında bir masa, masanın yanında Alparslan Türkeş'in Dokuz Işık'ı, Temel Görüşleri, Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları, Nihal Atsız'ın Bozkurtların Ölümü, ...İlhan Darendelioğlu'nun Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri Sorulu Cevaplı Milliyetçi Hareket Partisi gibi kitapların sıralandığı küçük bir kitaplık... (2002: 171) denilmiştir. Yazar bu betimleme ile roman kahramanının kişiliği hakkında en doğru ve hızlı öngörüü elde etmenin aracı olarak kitaplardan yararlanmışır. Betimlemede alt metin olarak kitapların insanların duygu, düşüncelerinin yanı sıra dünya görüşlerinin biçimlenmesinde üstlendiği öneme yer verilmiştir. Bu ilişkilendirmeyi anlatıcının ağzından aktardığı "...Her kitap her okuyucusu için aynı anlamı taşımaz. Bazıları o kitapta kendini bulurken diğerleri o kitapları kendilerine düşmen olarak görür ve yok etmek ister. Ama her okuyucu için kendini bulabileceği bir kitap mutlaka vardır..." (2002: 171) cümleleri ile bir adım öteye taşıyan Ümit, kitapların yalnız nasıl bir kişiliğe bürüneceğimizle ilgili etkisini ve gücünü değil, nasıl bir insan olmayacağımızla/olamayacağımızla ilgili de bizi aydınlatabilecek önemli bir unsur olduğunu okuru ile paylaşmak istemiştir.

Kitabın ilerleyen sayfalarında yer alan "...Üstelik eve giren Doğan ise kilimi aldığı halde kitapları neden alsındı?..." (2002: 177) cümlesi, bazı insanların hayatında öncelikli hatta vazgeçilmez meta statüsünde olan kitapların olduğunun ifadesidir. Hemen her bireyin hayatlarının bir döneminde "bu kitap hayatımı değiştirdi", "bu kitabı defalarca okuyabilirim" ve "bu kitaptan asla vazgeçmem" nitelermelerinin yapıldığı bir ya da birkaç kitabın varlığı da söz konusu ifadeyi doğrular niteliktedir.

Ninatta'nın Bileziği: Ebedi sevgilisi Nuvanza'nın Kadeş Savaşından dönemsini sonsuza kadar beklemeyi göze alan Ninatta'nın kil tabletlere yazdığı aşkının çevresinde şekillenen destansı romanın okurdan ilk beklentisi ve ölümsüz aşkı anlayabilmenin ön koşulu kaleme alınanları eksiksiz okumak ve gerçekliğinden kuşku duymamaktır. "...Madem ki Ninatta'nın sözlerine inandın, onun yazdıklarını okumayı sürdürdün. Madem ki onun acısını dindirmeye karar verdin, madem ki şefkatli yardım elini uzattın, artık olanları bilmeye hakkın var..." (2014: 9) cümlesi bir yandan söz edilen ön koşula işaret ederken, diğer yandan aşıkların kavuşmasının tek yolunun da bu aşkı anlatan tabletlere eksiksiz okuyup anlamak ve işaret ettiği gibi davranmak olduğunu gösterir. Başka bir ifade ile yazılan on iki tabletin sırrını, tabletlerin yazıldığı zamana ilişkin sırları öğrenmek için tabletlerin okunması koşuldur. Tabletler okunduğu sürece bilinmeyenlere bilinir hale gelecek, sırlara vakıf olunacaktır. Okumak pek çok açıdan kazandıran bir erdemdir.

İnsan Ruhunun Haritası: Odak noktasını edebiyatın ve polisiye romanın oluşturduğu birbirinden bağımsız otuz yazının yer aldığı ve üç bölümden oluşan kitap, yazarın kendi penceresinden insan ruhuna yapılmış bir seyahattir. Bu yolculukta en çok yazarları, romanlarını ve roman kahramanlarını kalemine taşıyan Ümit, doğal olarak kitabın hemen her sayfasında kitaba, okumaya ve zaman zaman da kütüphaneye göndermeler yapmaktadır. Ön palda kendisine ve kitaplarına ilham olan yazarların, bu yazarların eserlerinin ve eserlerindeki kahramanların olduğu yazıların arka planında ise toplumsal yaşam, bu yaşamın felsefi temelleri ve psikolojik nedenleri ele alınmıştır. Yazıların uzunluğu düşünüldüğünde, insan ruhunu biçimlendiren unsurların ayrıntılı analizi bu hacmin yetersiz kalacağı fark edilse de ele alınan konulara ilişkin fikir vermesi açısından her yazı kendi çapında doyurucudur. Bu noktada Yaşar Kemal'den Edgar Allan Poe'ye, Çehov'dan Yusuf Atılgan'a, Patricia Highsmith'ten Kafka'ya kadar pek çok edebiyatçının, eserlerinin ve eserlerindeki kahramanların anlatının somutlaştırıcıları olarak seçilmiş olması yazarın kitaba bakış açısının bir yansımasıdır. Zira kitapta yer verilen tüm yazarlar, eserleri ve kahramanları yüzbinlerce okur gibi Ahmet Ümit'in de ruhunun, kişiliğinin, yazar felsefesinin ve dünyaya bakış açısının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Bu değişim kitapta edebiyatla parlatılan gücünü bilgiden, kitaptan, okumaktan ve okunanları yaşamın içine taşımaktan alır. Tüm bunlar dikkate alındığında "İnsan Ruhunun Haritası" kitabının ilk sayfasından son sayfasına kadar kitapla ve okuma ile kol kola bir kurguda ve bu kavramların parlaklığını sürekli taze tutan bir değerdedir.

Aşk Köpekliktir: Yazarın ifadesiyle aşkın tüm hallerini ele alan 9 öyküden oluşan kitapta birden fazla öyküde, kitaba, kutsal kitaba, kütüphaneye ve

okumaya gönderme yapılmıştır. *Aşk Bir Ütopya* öyküsünün kahramanlarından biri de Cuma adında bir robottur. Robotun yeteneklerinden söz edilirken "...Günlük haberlerden tutun da bilimsel buluşlara, teknolojik gelişmelere, felsefi tartışmalara, sanatsal araştırmalara, yeni yazılmış romanlara, şiirlere, öykülere, yani aklınıza bilgi adına ne geliyorsa... Yani Cuma yalnızca pratik ihtiyaçlarımı karşılamakla kalmıyor, aynı zamanda yeryüzünün en gelişmiş ansiklopedisi, en zengin kütüphanesi, en iyi haber kaynağı olarak da bana hizmet veriyor..." (2011: 78) denilmiştir. Cuma ve bilgiye dair becerileri, doğrudan günümüz bilgi dünyasının teknoloji odaklı gelişiminden ve değişiminden ilham almıştır. Aynı zamanda, insanın gereksinimlerini karşılamak üzere geliştirilen bir robotun bilgi ve bilgi gereksinimlerinin karşılanmasına ilişkin özelliğinin olması insan hayatında bilginin, kitabın ve hatta kütüphanenin ne denli önemli bir yerinin olduğunu kanıtlar. Başka bir ifade ile *bilgi temel bir gereksinimdir*.

Aşk Bir Özentidir adlı öyküde ise cezaevine giren bir yazara cezaevi müdürünün ayrıcalıklı tutumu anlatılır. Bu ayrıcalığın müdürün nazarındaki tek geçerli akçesi hükümlünün kitap yazabilmiş olmasıdır. Öykünün ilerleyen bölümlerinde mahkûmlara gelen mektupları okurken başka bir cezaevinden yazan birinin gelen sevgili mektuplarının müdürün dikkatini çekmesi ve sonunda o mektupların yazarına âşık olması anlatılır. Çünkü mektup o kadar samimi ve içten yazılmıştır ki müdür o samimi aşka âşık olur (2011: 63). Bu noktada da yazabilmenin ayrıcalığı ve etkileyciliğine gönderme vardır. *Kâfi Delidir Aşk* öyküsünde ise tüm semavi dinlerdeki kutsal kitaba ve gücüne değinilir (2011: 16). Bu ilişkilendirmenin nedeni, -aşktan kaynaklanan günahlar da dikkate alınarak- cehennemün günahlar karşısındaki ikna edici ve dizginleyici gücüdür.

Beyoğlu Rapsodisi: Kurgusunu öğrencilikten sonra da görüşmeye devam eden üç lise arkadaşının, Nihat, Selim ve Kenan'ın ortak yaşamışlıklarına dayandıran eser tipik bir Ahmet Ümit polisiyesidir. Yazar kitabın ilk sayfalarında roman kahramanlarının kişilik özelliklerini anlatırken onların okudukları (satın aldıkları ve/veya kütüphaneden ödünç aldıkları) kitaplardan yararlanmıştı. "...Kenan baştan beri metafizik konulara ikimizden daha çok ilgi gösterirdi. Benim merakım polisiye romanlardı; Sherlock Holmes'un maceralarına, ...Hercule Poirot'un karmaşık cinayetleri kolayca çözmesine bayılırdım. Evimdeki kütüphane polisiye romanlarla doludur. Oysa Kenan okulumuzun yaşlı kütüphanesinden hep korku romanlarını, hayalet, cadı, büyücülük konularını anlatan hikâyeler seçerdi..." (2010: 12) betimlemesi kitap ve kişilik ilişkisinin anlatımıdır.

Kitabın romandaki diğer bir rolü de kitapların işlenen cinayet hakkında ipuçlarını içermeleridir. Fransız simyacı Nicholas Flamel’i anlatan Catherina Varchan kitabı ile başlayan ve sürekli kitaplar üzerinden ilerleyen ipuçlarının önemi “...Hakikat evlerdedir. Evlerin mutfağında, ..., kütüphanededir. Kütüphanedeki kitapların içindedir. Hakikati bulmak için bakmak yetmez, görmek gerekir. Ey hakikati arayanlar, eve dönün, kütüphanenize tekrar bakın. Hakikati anlatan o kitabı arayın. O kitabı bulana ne mutludur ki, hakikatin yanı sıra ölümsüzlüğün ışığıyla da aydınlanacaktır...” (2010: 57) paragrafı ile verilmiştir. İşaret edilen ilk kitabın kadın yazarı, katili bilen diğer kişiler gibi öldürülmüştür. Yazarın kitabı sayesinde birçok ipucu elde edilmiş ve olaylar aydınlanmaya başlamıştır. Hakikate bir kitap ve bu kitabın işaret ettiği diğer kitaplar sayesinde ulaşılmıştır. Romanda sözü edilen Fransız simyacı Flamel’in efsanesinde de simyacının ölümsüzlüğü ve dokunduğu her şeyi altına çevirme becerisini kazanmasını sağlayan şeyin de bilgi ve o bilgilere erişmesini sağlayan kitaplar olduğunu da ayrıca belirtmek gerekir. Yazar tarafından seçilen bu örnek, kitabın önemine ve değiştirici gücüne bir göndermedir.

Kavim: Dinin ve inançlarının gereğinin cinayete, cinayet mahalline, cinayet nedenlerine ve cinayetin açıklığa kavuşturulmasına doğrudan etki ettiği bir polisiye roman olan eser farklı dinlerin mistik yanlarının yanı sıra farklı mekânları ile de yarı epik bir kurguya sahip. Yazar’ın en bilinen roman kahramanı Başkomiser Nevzat’ın başrolde sahne aldığı kitap aynı zamanda tüm Ahmet Ümit eserleri arasında kütüphaneyi en çok yücelten paragraflara yer verilen eserdir. “...Ne bakıyorsunuz, gerçek yakın tarihte gizli. Yakın tarih ise kütüphanede, sabık müdürümüzün araştırdığı gazete sayfalarında...” (2011: 370) paragrafında yer alan kitap-kütüphane ve gerçeklik ilişkisinden daha etkileyici olan “...Kütüphanenin ahşap kapısından içeri girince, yıllardır duymadığım bir koku karşılıyor bizi. Kâğıtlar ile mürekkebin, karton ile tutkalın, ahşap ile tozun buluşmasından, hepsinin yıllanmasından oluşan bir koku. Babam medeniyetin kokusu derdi buna. Sadece kütüphanelerde duyabileceğiniz bir koku... Dışarıdaki kalabalığın gürültüsünün tersine, kütüphanenin içinde kesin bir sessizlik, derin bir huzur var. Camide, kilisede, sinagogdaki gibi ama daha aydınlık, öteki dünyadan çok bugüne ait bir huzur...” (2011: 371) betimlemesidir. Kütüphaneyi böylesi güzel, medeniyetle, huzurla, geçmiş-bugün-gelecek denklemindeki yeriyle, insan yaşamındaki yeri ile böylesine eksiksiz betimleyebilen bir zihin ancak kütüphanenin ve kitaplarının zenginliklerinden maksimum düzeyde yararlanmış/yararlanmaya çalışan bir kişiye ait olabilir. Yazar kütüphaneyi böylesi yüceltirken, bu kez kutsal kitap

üzerinden kitabı bir kez daha sırların anahtarı, cinayetlerin ipucu, gizli mesajların deşifre aracı olarak kullanmıştır.

Bab-ı Esrar: Türk asıllı İngiliz sigorta eksperı Karen Kimya Greeneood'un Konya'da bulunan ve şirketi tarafından sigortalanmış olan Yakut Otelinde çıkan yangınla ilgili incelemeler yapmak için şehre gelmesini ve hem şehirde, hem de kendi aile geçmişinde yaptığı değişkenleri çok sarsıcı bir yolculuğu anlatan roman, ilerleyen sayfalarında son dönemde oldukça popüler bir konu olan Mevlâna ile Şems-i Tebrîzî ilişkisini odağa taşımaktadır. Eserde yazarın kitaba ve kütüphaneye ilişkin motiflerin yanı sıra iki karakteri konu edinen kaynaklara da göndermeler yapılmış, kitapların değerleri bu yanı ile de ortaya konulmuştur.

Kütüphane ve insana hissettirdikleri ile ilgili betimleme Karen'in gözlem ve diyalogu üzerinden şöyle anlatılmıştır; "...Oda küçük bir kütüphane gibiydi. Camlı raflarda altın yaldızlı, bez ciltli sıra sıra kitaplar, duvarlarda çerçevenilmiş Mevlâna ve dönmekte olan semazen resimleri, nereden geldiğini kestiremediğim hafif bir ney sesi. *Ne güzel bir yermiş burası* diye söyledim. *Küçük ama sıcak bir oda. Güzel olmaz mı. Mevlâna hazretlerinin makamı...*" (2008: 346-367). Tasavvuf düşüncesinin en önemli figürünün odasının bir kütüphaneye benzetilmesi son derece anlamlıdır. Kitaba ilişkin paragraf da yine Karen üzerinden kurgulanmıştır. "...Küçük bir kızken resimli kitaplarda okuduğum büyücülerle mücadele eden şövalyelerin öykülerine, babamın anlattığı mucizelerle dolu Doğu masallarına bayılırdım... Bu masalların hepsi gizemli olaylar, muhteşem kahramanlar, mucizelerle doluydu. Gerçek hayatta hiçbir zaman karşılaşmayacağımı, ama yaşanan dünyayı daha güzel, daha heyecanlı, daha anlamlı kılabilecek olağanüstü olaylar..." (2008: 50-51). Yalnız çocuklar için yetişkinler için de son benzersiz bir zenginlik olan hayal dünyasının en önemli besini olan kitap aynı zamanda günlük hayatın telaşı içinde bazen göz ardı edilen güzeli, anlamlıyı, heyecanlıyı ve hepsi ile beraber erdemi bize anımsatan çok özel bir unsurdur. Yazar, hala bilinmezlikleri olduğuna inanılan ve taze merakları kendine çeken Şems-i Tebrîzî ve Mevlâna dostluğunu kendisi de birçok kitaptan yararlanmış ve bu kitapların adını roman kurgusunun içine taşımıştır. Bu yanı ile kitap, Ümit için de bu roman özelinde en önemli zihinsel zenginleşme aracıdır.

İstanbul Hatırası: İstanbul'un tarihi mekânlarında birbiri ardına işlenen cinayetlerin faillerini bulmakla görevlendirilen Başkomiser Nevzat ve ekibinin, heyecanı hiç eksilmeyen katil kovalamacasını sayfalarına taşıyan eser, bir yandan da okuru geride kalan her cinayetle birlikte Nevzat'ın hayatını, arkadaşlarını, pişmanlıklarını ve anılarını sorgulamasına tanık eder. Kurguda, kitap, kütüphane ve okuma motiflerine ve kavramların önemine de

bolca yer verilmiştir. Hatta cinayetlerin çözümünü gösteren ipuçlarına bir kitaptan ulaşılır.

Biraz Yunanca bilen Nevzat, bu beceriyi nasıl kazandığını anlatırken, "...Yunanistan'dan gelen resimli kitaplar vardı, onlara bakarken çözdüm Yuna alfabesini... (2015: 10) der. Bu ifade aslında romanın kahramanının ağzından, kitapların okuyucularının ve meraklılarının dünyasına katabileceği zenginliklerin yelpazesinin ne kadar geniş olduğunun bir göstergesidir. Kurguda gündem olan diğer bir kitap da Kur'an'dır. "...Gördüğünüz kitaplar Kur'an'ın tefsiridir. Ben Kur'an'ın tefsiri ve tevili üzerine çalışıyorum. Yani Allah'ın kitabının görünenin ötesindeki anlamları... Kur'an'ı doğru olarak anlamayanlar ise hiçbir zaman Allah'ı doğru olarak kavrayamaz... (2015: 133-134) paragrafında inancın doğru ve gerektiği gibi yaşanabilmesinde kutsal kitabın ve bu kitabın doğru yorumlanmasının önemine vurgu yapılmıştır. Benzer bir ilişkilendirme İbnü'l-Arabî'nin bir gece rüyasına giren Allah'ın resulünün buyruğu ile yazdığını anlattığı *Fusus 'ül Hikem* adlı eser arasında da gösterilmiştir (2015: 245-246). Yazar, bazı eserlerinde de değindiği gibi kitapların, özellikle de çocukken okunan kitapların insanın yaşamında ne denli belirleyici olabileceğine, hatta bu etkinin kişinin meslek seçimini dâhi belirleyebileceğine vurgu yapar (2015: 1909. Ümit'in hayatında da okuduğu kitapların yaşam felsefesini hatta yazarlık mesleğini seçmiş olmasında ki etkisi bu yaklaşımda şüphesiz etkili olmuştur.

Romanda dikkati çeken diğer ilişki, kitap ve modern ve cumhuriyetçi olmakla ilgilidir. Özellikle genç Türkiye Cumhuriyet'in ilk yıllarında kitaba ve okumaya verilen öneme dair ufuk açıcı bir pencere açan bu betimleme şöyledir: "...Tam bir Cumhuriyet kadınıydı annem. Beni de, yani tek oğlunu da çok iyi yetiştirmek istiyordu. Bizim evde yapılması şart olan üç şey vardı: Kitap okumak, tiyatroya gitmek ve müze gezmek. Kitap okumayı seviyordum, tahmin ettiğin gibi, polisiye olanları..." (2015: 377). Bu anlatımda kitap okuyor olmak iyi yetiştirilmiş bir çocuğun temel özelliğidir. Yazarın kitabın satırları arasına yerleştirdiği görüşe göre; bilgili, sorgulayan ve aydın bir insan olmak, ancak kitap okumak ile olanaklıdır. Tüm bunların yanı sıra, bu romanda da seri cinayetlerin sırrı, her cesedin yanına bırakılan ve her biri farklı bir tarihe ait olan sikkeler hakkında yazılmış bir kitap sayesinde açığa kavuşur.

Sultanı Öldürmek: Kendini geçmişi unutup, birden, beklenmedik bir biçimde evinden ya da alışageldiği işyerinden ayrılıp gitmek şeklinde gösteren psikolojik füğ hastası ve ülkenin önde gelen Fatih Sultan Mehmet Han araştırmacılarından biri olan tarih profesörü Müştak Serhazin'in Başkomiser Nevzat'a eşlik ettiği eser, kurgusunu bir kitapla bir makalenin,

(Babinger'in kaleme aldığı *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı* ile Freud'un *Dostoyevski ve Baba Katilliği* adlı çalışması) arasına ve ilişkisine yerleştirmiştir. Müştak'ın eski sevgilisi Nüzhet'in sapında Sultan Mehmed'in tuğrası bulunan bir mektup açacağı ile öldürülmesi ile başlayan serüvende, birkaç saatliğine her şeyi unutmaya neden olan hastalığı ve kendisini işaret eden cinayet delilleri nedeniyle, şüpheli listesinde Müştak'ında yer aldığı cinayetin ve diğer sırların açığa kavuşmasında en etkili araç olma kimliği yazar tarafından bu kitap ve makaleye verilmiştir.

Kitabın ve makalenin ortak konusu; "...Patricide, Filicide, Fratricide... Baba katilliği, oğul katilliği ve kardeş katilliği..." (2012: 28)'dir. "...Roma İmparatorluğu'nun taht savaşlarında sıklıkla yaşanan kanlı cinayet zinciri... İktidar için gerekirse babayı, oğlu ve kardeşi öldürmek... Sadece Roma İmparatorluğu'nda mı, Osmanlı için de geçerli değil mi bu vahşet?..." (2012: 40) saptaması ise kitapla makaleyi içinde cinayet, ölüm, ihanet, öldürme ve kişisel sorgulamanın olduğu kurgunun içine yerleştirir.

Müştak'ın Nüzhet'le ortak geçmişinden bir enstantaneyi dile getirirken söylediği; "Çok vaktimiz geçmişti bu sarayın loş odalarında... Vesikalarda, okunacak el yazması kitaplarda, minyatürlerde, resimlerde, giysilerde, silahlarda, mücevherlerde tarihin izini sürmüştük birlikte. Fatih'in Konstantiniyye'deki evi, Devlet-i aliyye-i Osmaniyye'yi yönettiği kal'a, en önemli kararlarını verdiği mekân... En güvenli sığınak..." (2012: 48-49) sözleri, her ikisinin hayatında da profesyonel mesleklerinde de kitapların, belgelerin ve diğer her türden bilgi kaynaklarının ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Romanda sıkça gönderme yapılan diğer bir kitap da Tolstoy'un *Kroyçer Sonat* (Kreutzer Sonat) adlı romanıdır. Boş yere duyulan kıskançlığın büyüleyici bir anlatımı olan eserde roman kahramanı Pozdnişev'in karısını öldürmesinin itirafıdır. Müştak'ın son krizinden önce okuduğu kitap olan kitap Müştak'ın eski sevgiliye beslenen kıskançlık noktasında katil olma olasılığını arttırmaktadır ve kahramanımızın kendisi de bu konuda doğruyu bilmemektedir ve bu kitap bir kanıt olabilir. Aslında tüm kitapların okurlarına vereceği en önemli şey hakikattir ve bu hakikati görmek okurun sorumluluğudur.

Yazar, bir akademisyen olan kahramanının kitaplığı aracılığı ile Tolstoy, Dostoyevski ve Halil İncik gibi yazarlar ile eserlerine de gönderme yapar (2012: 73-74) ve arka palanda okurlarının bu konudaki farkındalıklarını geliştirme çabasını ortaya koyar. "...Çünkü âdemoğlu denen bu mahlûk, iyilikten çok kötülükten anlar. Ve de ona yazık ki, erdem doğuştan gelen bir vasıf değildir, insanları okutmak, yetiştirmek için binlerce

molla, binlerce medrese gerekir ve dahi binlerce kitap ve de onlarca gerekir...” (2012: 237) paragrafı da bu çabayı bütünlemektedir.

Romanın devamında kurguda adı geçen tüm kitapların yanı sıra asıl aktör statüsünde olan makale, Başkomiser Nevzat ile ekibinin de dikkatini çeker ve bu noktadan yakalanan ipuçları sayesinde kitap soruların yanıtlarının bulunduğu, cinayet faillerinin açığa çıktığı bir sona ulaşır.

Beyoğlu'nun En Güzel Abisi: Bu eserde Ahmet Ümit bizzat roman kahramanlarından biri olarak ve kendi adı ile karşımıza çıkar. Türk polisiye roman külliyyatının önemli örneklerinden biri olan bu kitabın da asıl karakteri Başkomiser Nevzat'tır. Nevzat'ın betimlendiği ve sadık Ahmet Ümit okurları tarafından neredeyse ezbere bilinen kahramanın kişilik özelliklerinin serimlendiği sayfalarda, sıklıkla Başkomiserin kitaba, okumaya ve hatta kütüphaneye karşı takındığı özeni hissetmek olanaklıdır. Nevzat'ın komşusu olan polisiye roman yazarı Ahmet Ümit kitabın belli bölümlerinde kurguya dâhil olur. Kitabın sonunda, bir yazar olmanın yanı sıra iyi de bir okur olan komşu Ahmet Ümit'in Nevzat'a son kitabı *Beyoğlu'nun En Güzel Abisi* romanını imzalayarak armağan etmesi, alışlagelmişin dışında bir yazar alegorisidir. Mesleğini çocukluk ve gençlik yıllarında okuduğu kitaplardan etkilenecek seçen bir yazarın (Ahmet Ümit'in kendisi), romanın kahramanlarından biri olması dâhi, kendi çapında kitaba ve kitap okumaya bir saygı gösterisidir.

Elveda Güzel Vatanım: Yakın tarihimizin üzerinde en çok tartışılan yapılarından biri olan İttihat ve Terakki'yi merkeze alan romanın kahramanı Şehsuvar Sami, Galatasaray Lisesi'nde eğitim görmüş, Selanikli genç bir adamdır. Fransa'dan dünyaya yayılan devrimci ruhun derin etkisinde olan Sami'nin hayali yazar olması ve Yahudi bir kız olan şair Ester'e aşiktir. Birlikte Fransa'ya gitmeye karar verirler. Ancak Sami, kendisini devrime kaptırır ve hayatları bir anda tamamen değişir. Hatta Şehsuvar Sami İttihat ve Terakki'nin silahşoru olur. Eser roman kahramanının kişiliği üzerinden, Sultan Abdülhamit'e kadar uzanan bir kurguda sıklıkla kitaba ve yazmaya, yazılı olanın değerine göndermeler yapar.

Şehsuvar Sami, en büyük tutkusu yazarlıktan neden vazgeçtiğini anlatırken şöyle der; “...Memleketin hali ortadayken... Yani vaziyet bu haldeyken kitaplarla dolu bir odaya çekilip kendimi yazıya vermek pek doğru gelmedi...” Bu tutuma verilen “...Anlıyorum, muhtemelen doğru bir karar vermişsinizdir. Ama bugün yaşananları kaleme alacak bir muharririmiz bulunsa fena mı olurdu? Öyle değil mi, bugünler geçecek... Evet, birilerinin bunları yazması lazım, Hem de en yalansız, en hakiki haliyle...” (2015: 177)

yanıtı aralarında kitabın da yer aldığı bilgi aktarıcılarının ve yazılı bilginin/belgenin önemine bir göndermedir.

Sevgilisi Ester, eserde vatanın bekası için yapılacak en iyi şeyin vatan uğruna silah sıkmak olduğunu düşünen Şehsuvar Sami'yi yazarak da vatana hizmet edilebileceğini anlatmaya çalışır. "...Sen korkak değilsin Şehsuvar. Biz korkak değiliz, biz kaçmıyoruz. Aksine vatanın, milletin başına gelenleri yazmak için en uygun şartları hazırlıyoruz kendimize. Bu kara ülkede kaç Şinasi, kaç Namık Kemal çıktı... Ama senin olmak istediğin o inkılapçılardan, o fedailerden yüzlerce var. Anlamıyor musun, sen farklısın Şehsuvar. İktidarı değiştirmek zordur ama daha zoru kültürü değiştirmektir, yazacağın romanlar bu çetin işi kolaylaştırabilir..." (2015: 142). Yaşananları edebiyatın her türünden de yararlanarak yazmak, gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak, deneyimlerin yarınların esinlerine dönüşmesini sağlamak da ulusun kültür zenginliği açısından bir kahramanlık, hatta vatanperverliktir. Zira geçmişini (sosyal, kültürel, toplumsal vb. açıdan) bilmeyen ulusların yarınlarda başarılı olması olanaklı değildir. Bu da ancak aralarında kitaplarında olduğu kayıtlı bilgi ve belgelerle gerçekleşebilir. Her türden kitabın ulusal kültür dünyasında böylesine vazgeçilmez bir yeri söz konusudur.

Yazar kitapların insan hayatına etkisini polisiye romanlara olan tutkusu ile bilinen Sultan Abdülhamit ile Şehsuvar Sami'yi konuşturduğu sayfalarda da ön plana çıkarır. Bunlardan birinde diyalog şöyledir; "...-Evet benim gibi... büyük bir ülkenin hükümdarı olsan bile eninde sonunda hayat sıkıcılaşıyor. Bu sıkıntının en iyi ilacı hafiye romanları. İnsanın aklını çalıştırıyor, hislerini keskinleştiriyor, zekâ.yı diri tutuyor. Sizi eşi menendi olmayan bir seyahate çıkarıyor..." (2015: 211). "...-Ben biraz farklı düşünüyorum efendim. Edebiyat bu anlattığımız hususlardan daha çok, insana kendi ruhunu gösterdiği için bir sanattır... Hafiye romanları, buyurduğunuz gibi daha çok zekâ ile alakalı. Zekice hazırlanmış matematik problemleri gibi. Zihnimize hitap ediyor ama unutmayalım ki bir de ruhumuz var..." (2015: 211). Bu diyalog okura, edebiyatın her türünde kaleme alınan yazıların ve kitapların insan hayatının farklı boyutlarına getirdiği zenginlik, derinlik ve besleyiciliğini anlatmaktadır.

Kırlangıç Çılgığı: Ahmet Ümit'in -şimdilik- son kitabı olan roman geçmişlerinde çocuk istismarı ile ilgili sırları olan yetişkinlerin, çocukların dünyasına dair mekânlarda ve dikkat çekçi bir modus operandi ile peşi sıra öldürülmesiyle başlıyor ve sürprizlerle bezeli cinayetlerin açıklığa kavuşturulmasını sürecini anlatıyor. Başkomiser Nevzat ve ekibi, kurbanlardan birinin evine gittiklerinde, aynı şekilde ciltlenmiş bir sürü kitabın raflarda sıralandığı kitaplık dikkatlerini çeker. "...Ne tür kitaplar

okuyormuş acaba diyen Zeynep mavi kâğıtlarla ciltlenmiş kitaplardan birini çekti. Kitabın kapağını açtı, sayfaları karıştırırken ‘Boş, bomboş’ diye söylendi şaşkınlıkla...” (2018: 69). Tamamı aynı biçimde ciltlenmiş olan bu defterlerin sayısı elliden fazladır. Bir kriminolog olan Zeynep’in defterlere ilişkin yorumu; “...Bu boş çerçeveler, bu defterler adamın acı çektiğini gösteriyor. Belki de yazsaydı yahut yazabilseydi vazgeçerdi çocukları taciz etmekten. Kendisine yapılanlarla, kendisinin yaptıklarıyla yüzleşmiş olurdu. Belki affederdi kendini, belki kurbanlarından af dilerdi...” (2018: 70) şeklindedir ve bu yorum, yazmanın insana iyi gelebilecek bir etkinlik olduğu şeklindeki genel yargıya gönderme yapmaktadır. Hemen arkasından gelen “...Biz de bir roman okuduğumuzda kendi dertlerimizi, sıkıntılarımızı unutmaz mıyız? (2018: 71) cümlesi ile de kitapların ve onları okumanın insan üzerindeki pozitif etkilerinden söz edilmektedir.

Romanda öldürülen çocuk istismarcılarından biri olan Hicabi’nin yaptıklarını ve istismara dair yaşadığı her şeyi yazmış olmasının nedeninin sorgulandığı “...-Neden? Neden yazmış yaptıklarını? Biri okursa büyük risk. -Yıllar sonrası için, artık çocukları taciz edemeyecek hale geldiğinde, bir zamanlar yaptıklarını okuyup yeniden aynı duyguları yaşamak için...” (2018: 189) diyalogunda ise insanoğlunun yazma gereksiniminin sınırsız listesinden (anımsamak, anımsanmak, yazdıkları üzerinden ölümsüz olmak, tatmin duygusu vb.) bir örneğe değinilmiştir. Her ne kadar kurguda ahlaki bir değer yitiminin yansımaları olsa da insan kendini iyi duymak, hatırlamak, iyi duyduğu zamanları hatırlayıp kendini yeniden iyi duymak için de yazarlar ve bu çok zaman okurlar için de ilgi çekici olabilir.

Sonuç

Daha çok polisiye romanları ile tanınan, hatta ülkemizde polisiye kitaplara duyulan ilginin çeyrek yüzyıldaki en önemli dinamosu olarak kabul edilen Ahmet Ümit, edebiyatın hemen her türünde eserler kaleme alan ve oldukça popüler bir kimlik. Yayınlanan her yeni kitabı ülkenin edebiyat ve yayıncılık sektöründe gündem olan Ümit’in okurlarının kitaba ilişkin tepkileri farklı iletişim mecralarında günlerce konuşulmaktadır. İlgi ile takip edilen eserleri ve popüler olan kişiliği nedeni ile hem kitaplarında kaleme aldıkları hem de röportaj, televizyon programı gibi etkinliklerde ifade ettikleri, toplum açısından dikkat çeken ve farkındalık yaratan unsurlardır. Ahmet Ümit’in eserlerinde kitap, kütüphane ve okuma kavramları ile bu motiflerin kurguda kullanımına ilişkin yapılan ayrıntılı analiz sonucunda varılan sonuçlar aşağıdaki maddelendirilmiştir;

- Kitap, kütüphane ve okuma motifleri Ahmet Ümit'in eserlerinde kurgu içerisinde en fazla yer verilen kavramlardan bazılarıdır. Öyle ki yazarın bazı kitaplarında söz konusu kavramlar kurgunun ana karakterlerinden (kütüphane özelinde ana mekânlarından) biridir.
- Birden fazla eserde kitap, eserde anlatılan cinayetlerin, çözüm bekleyen soruların, olayların neden-nasılını anlamının yanıtlarına ulaştıran en önemli araçtır ve yeri kurgu içerisine yerleştirilecek başak bir şey ile doldurulamaz.
- Bazı eserlerde kitap ve o kitabı okumak geçmişe (ki bu geçmiş genellikle yaşamın en güzel yılları olarak kabul ediliyor) duyulan özlemin ifadesi, söz konusu kitabı (roman, şiir, hikâye vb.) okumak ise geçmişin tazelenen ve tazelenmenin anahtarıdır.
- Yazarın eserlerinde yansıttığına göre kitap ve okumak hayatın rutininin bir parçasıdır ve yanı sıra yaşamdan keyif almanın en önemli anahtarlarından biridir. Kitap ve okuma, bireyin geleceğinde yeni ufuklar açan unsur, olumsuz düşüncelerden sıyrılmanın ve rahatlamının etkili bir aracıdır.
- Kitap, kütüphane ve okumak kavramları ile bu kavramları hayata geçirmek toplumsal bir saygınlık ve statü aracı olarak kabul edilir. Yalnız kitap yazan değil, kitap okuyan da bu saygı ve statüden kendi payına düşeni alır. Kütüphanelerin saygınlığı ise kurgunun içerisinde havada boşlukta dolaşan sorulara getirdiği yanıtlarla ilgilidir.
- Kitabın ve okumanın toplumsal saygınlığının göstergesi olarak yazarın sıklıkla kullandığı araçlardan biri de inanç, maneviyat ve bu alanda özellikle okumaya, kutsal kitaba yüklenen (maddi ve manevi dünyayı kuşatan, her ikisi için de kılavuzluk eden) anlamdır. Bu ilişki kurgu üzerinden kitap ve okumaya yönelik saygıyı da beraberinde getirmektedir.
- Ahmet Ümit'in doğrudan okuma ile kitap ve kütüphane dünyasına getirdiği kazanımlardan biri kitaplarında adından söz ettiği, eserlerini kısaca tanıttığı ve neden ulusal/evrensel edebiyat dünyası için önemli olduklarını, bu dünyadaki yerlerini göstermeye çalıştığı açıklamalarıdır. Bu sayede okur kitabın kurgusu içinde doğal bir akış olarak verilen başka yazarlar, eserleri ve eserlerinin içeriği hakkında bilgi sahibi olmaktadır.
- Eserlerinde zaman zaman otobiyografik anlatıları da kullanan Ahmet Ümit'in kurgunun içerisine yerleştirilen izlere bakıldığında, okuduğu kitapların, yazarların ve kitap kahramanlarının onun hayatında yönlendirici bir etkiye sahip oldukları görülmektedir. Kitaplarla, yazarlarla ve hatta kitaplarda tanıştığı kahramanlarla arasında böylesi bir özel bağ kuran yazarın eserleri üzerinden bulunduğu her

fırsatta kitabı ve kitap okumayı, hatta kütüphaneyi kitabın kahramanına dönüştürmeye çalışması, en azından kurguda bu kavramları işaret etmesi son derece anlaşılır bir çabadır.

- Ahmet Ümit için kitaplar ve kütüphaneler güvenilir limanlardır. Yalnız “kitap en iyi arkadaştır” aforizması ile sınırlı kalmayan bu ilişkilendirmeye göre insan kitaplar ve kitaplara ev sahipliği yapan kütüphaneler sayesinde erdemli ve etik davranmayı daha çabuk öğrenir ve kolay içselleştirir. Böylece insanın bireye dönüşümü başlar. Bundan sonrası daha anlamlı, mutlu, farkına varılan bir yaşam için atılan adımlar olacaktır.
- Yazarın eserlerinde vücut bulan kahramanların yolları çok sık kitapla ve kütüphane ile kesişir. Kahramanın bir kitapçı olması, geçmişten günümüze kadar uzanan bir yelpazede kütüphanelerde yaşananlar, kütüphane görevlisi olanlar, çok iyi birer okur olan en büyük sırlarını kitaplar aracılığı ile gizleyen-anlatan karakterler Ümit’in kitaplarında okurun sürekli karşılaştığı bir panoramadır. Kitap-kütüphane-okuma odaklı bu enstantanelerin Antik Çağdan Bilgi Toplumuna uzanan serüveni, ilgili kavramların geçmiş-bugün-gelecek denkleminde üstlendikleri rolüne de bir göndermedir.
- Özellikle kitaplara ve eserlerdeki kahramanların okuma tercihlerine yüklenen diğer bir anlamda kişilerin ideoloji ve dünya görüşleri ile ilgilidir. Bu noktada kitap ve okumak bireyin ideolojisini, dünya görüşünü ve Türkiye gibi bir ülkede son derece önemli bir kişilik unsuru olan siyasi bakış açısını şekillendiren dominant unsurlar arasındadır. Söz konusu etkileşimin “rol model” anlayışı ile halkanın içine yeni kahramanların dâhil olduğu bir yanının olduğunu da belirtmek gerekir.
- Ahmet Ümit’in eserlerinde kitapla ve okumakla en çok ilişkilendirilen konulardan biri de aşktır. Zira hem yazar için yazmak hem de okur için yazılanları kendi yaşanmışlıkları düzleminde bir yere koymak en kolay anlama ve anlatma yöntemlerinden biridir. Bu ayrıcalıklı yan yazarın özellikle öykülerinde çok sık ön plana çıkarılmıştır. Her zaman maddi aşkla sınırlı olmayan bu ilişkinin, manevi aşkı da içine alacak bir genişlikte sunulduğu (Bab-1 Esrar gibi) eserler de yazarın tercihleri arasındadır.
- Eserlerin bazılarında, kahramanların kişilik özelliklerini anlatmak için öncelikle bu kişilerin okudukları kitaplar, kitaplıkları, kitaplıklarında yer alan eserler hatta bu eserlerin kitaplıktaki düzenleri betimlenmiştir. Bu yanı ise yazar, insanların okudukları kitapları onları tanıyabilmenin bir aracı olarak ön plana çıkarmıştır.
- Yazarın özel hayatında yönlendirici bir yeri olan ve çocukluğunda aile büyüklerinden dinlediği masallardan ilham alan eserlerinde

kitaba ve kitap okumaya yüklenen anlamların, folklorik unsur olarak masala ve sözlü anlatı geleneğine taşındığı görülmektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan 22 eserde Ahmet Ümit kitap, kütüphane ve okuma kavramlarına çok zengin bir anlam çeşitliliği ile yaklaşmıştır. Bazen eserdeki kurgunun ana kahramanlarından biri, bazen olay örgüsünün en önemli ipucu, bazen okurun kitaba ilişkin zihinsel örüntüsünün kolaylaştırıcısı, bazen gerçek yazar ve eserlerine gönderme, kimi zaman da tek paragraflık betimlemeler şeklinde olan bu ilişki aslında her özenli okurun dikkatini çekecek bir noktadadır. Daha çok iyilik, erdem, estetik haz, duyguların ifadesi, kişilik özellikleri, güven, uyum, süreklilik, gelişim ve modernlik gibi insan hayatı açısından küfenin pozitif tarafında yer alan unsurlarını ön plana çıkaran bu ilişkilendirmenin okur tarafından fark edilmesi, aynı zamanda kitabın, kütüphanenin ve okumanın toplumsal değeri ile saygınlığını arttıracak bir yaklaşımı beraberinde getirecektir. Hiç kuşkusuz, bu noktada kitap ve kütüphane dünyası ile kişisel okuma alışkanlığı ve kazanımları Ahmet Ümit ve eserlerine önemli şeyler borçludur.

Kaynakça

Ahmet Ümit – Biyografi (2019). 17 Haziran 2019 tarihinde <https://www.ahmetumit.com/biyografi.php> adresinden erişildi.

Akkaya, M. A. (2016). *Binbir gece masallarında kitap ve kütüphane motifi*. İstanbul: Hiperlink.

Alver, K. (2006). Edebiyat ve kimlik. *Bilgi*. 13, ss. 32-42.

Arıcı, A.F., Urgan, S. & Şimşek, T. (2012). Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitimine katkıları. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* içinde (ss. 217-322). Ankara: Grafiker Yayınları.

Polater, D. (2015). *Ahmet Ümit'in romanlarında gotik bellek*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (2019). Edebiyat maddesi. 30 Mayıs 2019 tarihinde <http://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.

Ümit, A. (2011). *Agatha'nın anahtarı*. (8.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.

Ümit, A. (2011). *Aşk köpekliktir*. (33.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.

Ümit, A. (2008). *Bab-ı esrar*. (2008). İstanbul: Doğan Kitap.

Ümit, A. (2010). *Beyoğlu rapsodisi*. (29.bs.). İstanbul: Doğan Kitap.

- Ümit, A. (2013). *Beyoğlu'nun en güzel abisi*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2017). *Bir ses böler geceyi*. (33.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (1998). *Çıplak ayaklıydı gece*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ümit, A. (2015). *Elvada güzel vatanım*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2007). *İnsan ruhunun haritası*. (4.bs.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Ümit, A. (2015). *İstanbul hatırası*. (12.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2014). *Kar kokusu*. (29.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2011). *Kavim*. (26.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2018). *Kırlangıç çığlığı*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2002). *Kukla*. (5.bs.). İstanbul: Om Yayınevi.
- Ümit, A. (2007). *Masal masal içinde*. (13.bs.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Ümit, A. (2014). *Ninatta'nın bileziği*. (25.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2012). *Olmayan ülke*. (3.bs.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Ümit, A. (2000). *Patasana*. (4.bs.) İstanbul: Om Yayınevi.
- Ümit, A (2002). Polisiye, edebiyatın piçi değil, kremasıdır. [Röportaj]. *Milliyet Kültür&Sanat*. 26 Eylül 2002, 13 Haziran 2019 tarihinde <http://www.milliyet.com.tr/2002/09/26/sanat/san10.html> adresinden erişildi.
- Ümit, A. (2014). *Sis ve gece*. (43.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2014). *Sokağın zulası*. (3.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2012). *Sultanı öldürmek*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2011). *Şeytan ayrıntıda gizlidir*. (22.bs.). İstanbul: Everest Yayınları.
- Ümit, A. (2006). Tanrı yazar mı, yazar tanrı mı? *Radikal Kitap*. Sayı 267, s. 22.
- Ümit, A. (2005). Türk polisiyesi benimle başladı. [Röportaj]. *Derkenar*. 26 Mayıs 2005, 13 Haziran 2019 tarihinde <http://www.derkenar.gen.tr/index.asp?git=soylesiler&soylesi=4> adresinden erişildi.